

Spegel, spegel på veggen der – kva språk er vakrast i verda her? Det finst ikkje noko enkelt svar på dette spørsmålet, og alle har sine favorittar. Men på ein skjønneheitskonkurranse for språk i Paris i 1934 kom ukrainsk på tredjeplass rett bak fransk og persisk. Eg kjenner ikkje til nokon tilsvarande konkurranse etter dette!

Irsk har ikkje ord for ja eller nei. For å svare på spørsmål bruker du verbformer. Så får du spørsmålet «Selde dei huset?», blir svaret «(dei) selde» eller «(dei) selde ikkje». Eller på irsk: «Ar dhíol siad an teach? Dhíol. Níor dhíol.» Sjølv om irsk ikkje har ord for ja eller nei, har det mange unike ord, akkurat som språket på neste side ...

Det spanske uttrykket «el mundo es un pañuelo!» (verda er eit lommeterkle) fortel kor overraske vi blir når vi heilt tilfeldig møter nokon på ein uventa stad. Då ser vi at verda er mykje mindre enn vi trudde. Og er det ikkje nettopp dette språklæring og innsikt i andre kulturar dreier seg om? Spansk er offisielt språk i 20 land og dermed eit verdsspråk av rang – ¡Olé!

Luxemburgsk fekk si skriftlege form for ikkje så lenge sidan. Før var det få som skreiv luxemburgsk, og det var ingen offisielle reglar for rettskriving og grammatikk før dei blei fastsette av styresmaktene for rundt 40 år sidan, i 1984. Og kva med teiknspråka, kan dei skrivast? Bla om og finn ut.

Til ganske nyleg blei romani berre overlevert munnleg til neste generasjon, så det finst ingen allment akseptert skriftstandard. Nokre variantar av romani blir skrivne med alfabet som er baserte på det dominerande språket i området der ei gruppe romar bur. I dag kan vi likevel å lese politiske tekstar, aviser og endå til Shakespeare på romani!

Frisisk er truleg det levande språket som liknar mest på engelsk. «De sinne is waarm en it ljocht fan de sinneskyn fielt no-flikmeidesêftewyn.» Skjønte du det? Her er den norske versjonen: «Sola er varm, og lyset frå solskinet kjennest godt saman med den mjuke vinden.»

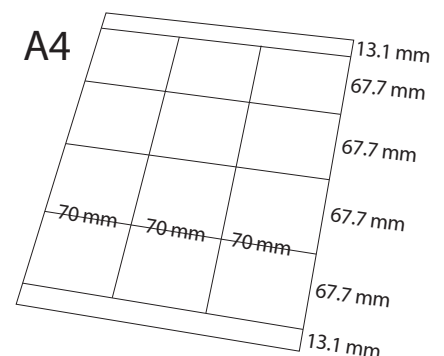
Nederlandsk har eit svært spesielt ord: «gezellig». Det er eit av dei mest brukte orda på nederlandsk, og alt etter samanhengen kan det uttrykkje ei kjensle av hygge, moro eller god stemning. Det kan òg vise til ei kjensle av tilhøyr, samvær med kjære eller om å møte ein venn etter lang tid. Til dømes: Vi hadde ein «gezellige» kveld der vi spelte spel og hygde oss i lag ...

På katalansk, viss du vil seie at berre nokre få av vennene dine møtte opp i bursdagsselskapet ditt (håper ikkje det skjer med deg!), kan du berre seie «quatre gats» (fire kattar), så er alt klart. Så før du klagar over krisepartiet ditt: Ikkje gløym å seie «gràcies» (takk) til dei fire som faktisk kom!

«Der er ingen ko på isen» er dansk og betyr «det er ikkje noko problem». Så ser du ikkje noka ku på isen, skulle alt vere i orden. Som du sikkert har lagt merke til, er det mange språk som liker å bruke dyreidiom!

Ordet «alfabet» kjem frå dei to første bokstavane i det greske alfabetet, alfa og beta. Grekarane skriv no frå venstre mot høgre, slik andre europeiske språk gjer, men slik har det ikkje alltid vore. Til å begynne med kunne gresk skrivast frå høgre mot venstre, eller endå til i motsett retning på annakvar linje. På neste side skal eg vise deg ein snodig praksis hos naboane til grekarane ...

Finsk er eit av dei få nasjonale språka i Europa som ikkje er indoeuropeiske. Det høyrer til same familien som estisk og ungarsk. Det er mange ting du kan seie på finsk med berre eitt ord. «Istun» blir eg set meg, «istahtaisin» eg ville setje meg ei stund, «istahdan» eg vil setje meg ei stund og «istahtaisinkohan» eg lurar på om eg skulle setje meg ei stund.

Hei! Eg heiter Lara. Kom og bli med meg på denne spennande reisa gjennom dei vakre språka i Europa. Reisa startar i «krasavik» ... men vent litt. Kvar? «Krasavik» (april) er den vakraste månaden i Belarus, og derfor har belarusarane bokstaveleg talt kalla denne månaden «vakker». Og alle elsker vel våren?

I heimlandet til pizza, pasta og ost er det ikkje unormalt at nokon blir «abbiocco». Ordet beskriv den døsige kjensla ein får etter eit stort måltid. Bla til neste side for å sjå eit anna matrelatert ord ...

Latviarane elsker å syngje! «Dainas» er latviske folkesongar som uttrykkjer gammal latvisk visdom. Dei blei til for godt over tusen år sidan og blei brukte i festleg lag (til dømes midtsommarfeiringa på hovudbiletet), i det daglege arbeidet og til munnlege betraktningar over livet. Det finst over 1,2 millionar dainas i alt!

Maltesisk er det minste offisielle EU-språket målt i talet på språkbrukarar. Det høyrer om lag ut som fønikisk, som var brukt i område rundt Middelhavet i antikken, for rundt 3000 år sidan. Maltesisk er det einaste språket i Europa som høyrer til den afroasiatiske språkfamilien, og det einaste språket frå denne familien som bruker det latinske alfabetet.

Vi estavar elsker vokalar! På estisk speler vokalane ei større rolle enn i dei aller fleste andre europeiske språk. Vi har ord som «Jäääär», «Töööö» og «Õueiaääre»! No skal eg vise deg eit språk som kan lage ei heil setning med berre vokalar...

Er du ikkje så gira på vokalar, er kanskje tsjekkisk språket for deg! Tsjekkisk elsker konsonantar. Ord med berre konsonantar som «krk» (hals), «prst» (finger) og «smrk» (furu) er heilt vanlege. Prøv litt tungegymnastikk på tsjekkisk: «Chrt pln skvrn zdrhl z Brd» (ein sart, flekkete greyhound stakk av frå Brdy-fjella). Denne forkjærliken for konsonantar finn vi att i eit naboland – kan du gjette kva for eitt?

Når teiknspråkbrukarar frå ulike land utan eit felles språk møtest, bruker dei gjerne Det internasjonale teiknspråket. Som namnet seier, er det eit internasjonalt språk. Mellom anna blir visse symbol brukte for å beskrive handforma og rørsla til teiknet, i tillegg til ansiktsuttrykka. Og sidan vi har snakka så mykje om alfabet ...

Litauisk er eit av dei eldste talespråka i verda og har ord som minner om sanskrit frå oldtida, til dømes «vyras» (mann), «šuo» (hund) og «avis» (sau). Dette gjer at litauarar kan kjenne att somme ord når dei høyrer på indisk. Men no kjenner eg at eg blir svolten, så la meg finne noko å ete ...

Når albanarane ristar på hovudet, betyr det ikkje nei, men tvert imot «nettopp, eg er einig, eg lyttar». Motsett betyr det ikkje ja når dei nikkar fleire gonger. Det betyr «beklagar, dessverre ikkje», og er gjerne eit teikn på dårleg nytt. Så ver ekstra forsiktig med å riste på hovudet i Albania – du kan nettopp ha sagt ja til noko du slett ikkje ville!

Galisisk har mellom 60 og 100 ord for ulike typar regn. Har du vore til Galicia, forstår du kvifor! Til dømes viser «babuña» til eit regn med lyn og tore, og «ballón» til eit kraftig, men kortvarig regn som varer i fleire dagar ...

Visste du at fransk har sin eigen måte å telje mellom 70 og 99 på? For 75 seier du faktisk «60 pluss 15». Og for talet 80 seier du «4 gonger 20». Dei fransktalande må vere gode i matematikk! Fransk er òg rekna for å vere eit av dei vakraste språka i verda saman med ... vil du prøve å gjette?

Svensk har funne opp det ideelle ordet for å uttrykke balanse og seie «ikkje for mykje, ikkje for lite ... men akkurat passe»: «lagom». Så på svensk kan du seie at du har ete akkurat lagom! Vi har snakka mykje om unike ord, så la oss ta ein titt på nokre unike uttrykk ...

Serbisk er eit av dei få europeiske språka som bruker både det kyrilliske og det latinske alfabetet. Serbisktalande kan bruke dei to alfabeta like godt. Blant dei slaviske språka har serbisk eit av dei kortaste kyrilliske alfabeta med 30 bokstavar. Og når vi snakkar om alfabet: La meg vise deg eit språk med eit alfabet heilt utanom det vanlege ...

Vi uttrykkjer gjerne reaksjonar med korte uttrykk eller ord som ikkje betyr noko spesielt. Makedonsk har ein kul måte å gjere dette på – med «Lele!» Lele kan bety «herregud!» eller «oi!», og du kan leggje til så mange le du berre vil. Så du kan seie «Lele lele lele!» For ein fin hund! Bla om for å finne eit språk utan ja eller nei ...

Rumensk er òg svært glad i vokalar. På rumensk kan vi faktisk lage ei meningsfylt setning av berre vokalar: «Oaia aia e a ei, eu i-o iau» betyr «Den sauene er hennar, eg tek han». Andre språk prøver tydelegvis å unngå konsonantar fullstendig...

På slovensk er to menneske noko for seg sjølv! Der har dei ikkje berre ei eintalsform (for éin person) og ei fleirtalsform (for mange), men ei eiga form for akkurat to personar! Så viss du vil seie «eg og du», kan du berre seie «midva» (vi to av hankjønn, eller éin av hankjønn og éi av hokjønn), eller «midve/medve» (vi to av hokjønn). Og når vi først er inne på tal ... no skal eg vise deg eit språk med eit interessant teljesystem.

Norsk har mange ord som har fått kjempegjennomslag i andre og meir utbreidde talespråk. Kven har ikkje høyrte om troll? Om troll verkar litt skumle for deg (meg òg!), så tenk heller på dei vakre norske fjordane. Og om dei vekkjer reiselysta i deg, så ikkje gløym ordet «egg», som òg har norsk opphav.

Dei fleste språk høyrer til språkfamiljar og deler mange kjenneteikn med andre språk. Men baskisk er så godt som einbarn ... Det er truleg eit av dei eldste europeiske språka, og opphavet er framleis eit mysterium. Så vil du bli med i ein eksklusiv klubb, kan du prøve deg på å bli ein «euskalduna» (baskisktalar)!

Tysk er eit av språka med dei lengste orda. For å beskrive noko er det berre å setje saman fleire ord til eitt. Slik kan ordet for ein kvalifiseringskamp til fotball-VM bli «Fußballweltmeisterschaftsqualifikationsspiel». Nokre kan vere litt forvirrande om du ikkje veit kva ord som er sette saman, til dømes «Urinsekten», men det skal du få jobbe litt med sjølv!

Også bulgararane nikkar for nei og ristar på hovudet for ja. Eit anna uvanleg særtrekk ved bulgarsk er at det er eit av dei få slaviske språka utan kasus. Så det burde vere lettare å lære enn tsjekkisk, som har 7 kasus! Berre makedonsk har det same kjenneteiknet.

Aserbajdsjansk bruker òg «o» for han, ho og det. Men dette er ikkje det einaste som er felles for tyrkisk og aserbajdsjansk. Ord som «med» eller «for» kjem ikkje før substantivet, men etter: På aserbajdsjansk heiter det dermed «anam ilə», eller ordrett omsett «mi mor med». Eit anna særtrekk er at når ein skriv aserbajdsjansk med latinske eller kyrilliske bokstavar, skriv ein frå venstre mot høgre. Men skriv ein det med arabiske teikn, skriv ein frå høgre mot venstre.

Nordsamisk er eit av samiske språka og blir snakka i dei nordeuropeiske landa. Derfor er det ikkje underleg at det har mange ord for ulike typar snø og is. Til dømes er «čahki» ein hard snøball som blir brukt i seriøse snøballkrigar, «vahca» er ny eller laus snø, og «soavli» er slaps.

Russisk har eit unikt ord for is som legg seg, men smeltar igjen når temperaturen stig, for så å fryse på nytt: «Гололедица (gololedica)». Det kan omsetjast omtrent til «nakent islag». Og visste du at russisk har dobbelt så mange morsmålsbrukarar i Europa som engelsk?

Bosnisk er svært likt kroatisk og serbisk, men det har òg mykje til felles med tyrkisk: I rundt 400 år høyrde Bosnia til Det osmanske riket og tok derfor opp i seg mange ord frå tyrkisk, til dømes «minđuše» (øyrearingar), «bujrum» (gå framover) eller «avlija» (indre gardsplass).

Ja, slovakisk òg er glad i konsonantar! Mange slovakiske ord inneheld berre eller nesten berre konsonantar, til dømes «prst» (fingeren), «štvrť» (fjerdedel) eller «smrť» (døden). Slovakisk er òg rekna som det lettaste språket å forstå for andre slavisktalande. Bla til neste side for sjå eit nokså økonomisk språk ...

Saman med serbisk og bosnisk er kroatisk eit av dei sørslaviske språka, som har mykje til felles. Desse språka er så like at brukarane lett kan forstå kvarandre. Dei kortaste kroatisk orda består av éin bokstav – «a» (men, og), «o» (om), «u» (i), «i» (og), «s» (med, frå) eller «k» (til).

Det georgiske ordet «shemo-metchama» betyr å ete sjølv om du er mett, fordi maten er så god. Det kan omsetjast lausleg med «eg åt vist opp alt». Georgisk har dessutan ei av dei mest imponerande handskriftene i verda. På neste side skal eg vise deg eit ord som beskriv ei mengd som vi alle har lyst til å uttrykkje av og til ...

Tyrkisk er eit språk utan kjønn! Det har eitt ord for han, ho og det, eller eigentleg berre éin bokstav – «o». På tyrkisk går det altså fint å beskrive ein person utan å seie om det er ei jente eller ein gut. Bla til neste side for å sjå kva andre språk som har dette trekket til felles med tyrkisk ...

Island har ikkje nære granneland, og språket vikingane tok med seg dit på 800- og 900-talet, har ikkje forandra seg så mykje som ein skulle tru i hundreåra etter. Islandske unngår å bruke importerte ord og lagar helst nye ord etter mønster frå språket i vikingtida. Såleis er ordet for datamaskin, «tölva», laga av dei gamle orda «tala» (tal) og «völva» (spåkone).

Med sine 26 grammatiske kasus og mange innfløkte reglar er ungarsk eit av dei vanskelegaste språka å lære. Men det er bryet verdt, for språket er svært godt til å fange spesielle fenomen med berre eitt ord. «Aranyhíd» betyr ordrett «gyllen bru», men blir brukt om eit glitrande gjenskin frå sola i ei vassflate.

Retoromansk er det minst kjende av dei fire offisielle språka i Sveits. Historia går tilbake til før vår tidsrekning: Latinen til romarane som erobra området mellom dei rätiske alpane og Donau, blanda seg med språka til dei lokale innbyggjarane. Denne blandinga utvikla seg etter kvart til retoromansk – og utviklar seg gjer språket enno!

Det waliske «Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwlllantysilio-gogogoch» er det lengste stadnamnet i Europa og det nest lengste i verda. Det betyr omtrent «Jomfru Marias kyrkje i dalsøkket med den kvite hasselen nær den sterke virvelstraumen og St. Tysilios kyrkje ved den raude hola». Bla til neste side og les om eit språk som kan måle seg med waliske stadnamn i ordlengd ...

Polsk har mange artige idiom. Seier du «Nie mój cyrk, nie moje małpy», betyr det direkte omsett «ikkje mitt sirkus, ikkje mine apekattar». Men uttrykket har ikkje noko med apekattar å gjere, det betyr «det er ikkje mitt problem». Eit anna språk har ein fornøyeleg måte å seie noko liknande på ...

Engelsk er det mest talte språket i verda. Rundt 1,3 milliardar menneske snakkar engelsk, men berre om lag ein tredel av dei har det som morsmål. Når vi snakkar same språket, forstår vi kvarandre og ser kor mykje vi har felles. Då verkar ikkje verda så stor likevel.

Armensk bruker eit alfabet som er unikt samanlikna med andre europeiske språk. Det blei til for rundt 2400 år sidan! Så stolte er armenarane av alfabetet sitt at dei har bygd eit eige monument over dei unike skrifteikna. Armenia feirar sin heilt spesielle språkdag, Den heilage omsetjardagen, i oktober.

Du har kanskje ikkje tenkt på portugisisk som eit verdsspråk. Men sidan heile Brasil snakkar det, har det over 220 millionar morsmålsbrukarar! Det står som nummer sju på lista over dei mest talte språka i verda. Folk med portugisisk som morsmål kan stort sett forstå spansk, galisisk og italiensk, for desse språka er svært like kvarandre. Og apropos galisisk...